

Mødet afholdes i Borgerhuset, Rødekrohallen, Østergade 40c, Rødekro.

Nødpenge fra afstemningstiden i Slesvig 1919-1921 - propaganda eller pengemaskine?

AF KLAUS TOLSTRUP PETERSEN

Eksemplet fra Augustenborg var langt fra enestående og kataloger over nødpenge viser, at der blev lavet falske sedler flere steder, som reelt ikke skulle bruges som betalingsmiddel. Særligt Sønder Brarup på Angel synes at have været omdrejningspunktet for en del lyssky virksomhed omkring fremstillingen af nødpenge. Her ejede Heinrich Appel et lille trykkeri på Bismarckstrasse 5 i Sønder Brarup, som udgav avisen "Schleswig-Holsteinische Landespost". Appel stod ligeledes for en større fabrikation af nødpenge, der kulminerede i årene efter folkeafstemningerne i Slesvig. Produktionen var så omfattende, at Appels trykkeri i samtiden fik tilnavnet "Notgeld-Palast" (Nødpengepaladset).

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk
Tlf.: 40 14 21 63

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82
Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deele
Genner Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 74 66 49 50
hansdeele@bbsyd.dk

Oplag: ca. 80 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

Trykkeriet havde købt rettighederne af Sønder Brarup og flere af de omkringliggende kommuner til at trykke deres sedler. Det betød, at Appel påtog sig den fulde risiko men også, at han bestemte hvordan pengene skulle se ud og hvor længe de skulle være i cirkulation. Da det også var Appel, der stod for salget af nødpengene, skete både fremstilling og salg ofte uden byrådsmedlemmernes viden og accept og i nogle tilfælde blev de pågældende kommuner først opmærksomme på sedlerne flere år senere. På den måde var det svært for kommunerne at holde opsyn med Appel, som havde stort set frie tøjler til at lave nye sedler. Samtidig fiflede Appel bevidst med både omløbstid og oplag.

For det første udgav Appel ofte større oplag end han havde fået tilladelse til. Det skete bl.a. ved at snyde med nummereringerne på sedlerne. For det andet gav sedlerne ofte indtryk af, at de havde været i omløb igennem længere tid, men i virkeligheden, blev de sat til salg med en kort omløbstid, eller i nogle tilfælde ligefrem efter indløsningsfristen var overskredet, og ofte med uklare angivelser af hvor og hvornår de skulle indløses. På den måde undgik Appel, at folk nåede at indløse sedlerne inden fristen udløb. Appel udnyttede med andre ord sit samarbejde med kommunerne til at skabe en lukrativ forretning.³⁷

Det var også Appel, der stod bag en af de mest notoriske falske sedler i Nordslesvig, nemlig denne seddel underskrevet af byrådet i Knivsbjerg. Problemet er imidlertid, at der aldrig har været en kommune i Knivsbjerg. Knivsbjerg er et højdedrag i Sønderjylland, som har fungeret som et samlingssted for den tysksindede befolkning. Her indviedes i sommeren 1901 et 45 meter højt tårn med en statue af Otto von Bismarck. På sedlen er Knivsbjerg ved at blive indtaget af danskere med støtte fra onkel Sam, John Bull og en fransk officer, som alle tre repræsenterer de sejrende magter i Første Verdenskrig.

Nr	Me dl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	38	DK 5 kroneseddel 1956 B4 Si. 129	1	75	
2	38	DK 1 mark Avnbøl Si. 11	0	25	
3	38	DK 1 mark Avnbøl Si. 12	0	25	
4	38	DK 2 mark Gråsten Si. 33B	0	90	
5	38	DK 50 Pf. Haderslev (Hubbe) Si. 36 	0	1000	
6	38	DK 25 Pf. Haderslev Si. 38A	0	180	
7	38	DK 50 Pf. Haderslev Si. 42A 40A	0	195	
8	38	DK 5 mark Haderslev papir mangel Si. 45 	1	200	
9	38	DK 50 Pf. Rødding Si. 76B	0	80	
10	38	DK 1 mark Sottrup Si. 84A	0	65	
11	41	Katalog "Deutsche Serienscheine von 1918-1922" 1998 af Manfred Mehl	Pæn	60	
12	84	Norge 1 kr 1917 Si58	1	20	
13	84	DK 1 kr 1914 Si115	1+	40	
14	84	DK 1 kr 1921 2L Si117	1+	20	
15	84	DK 10 kr 1943 T Ingerslevgaard Si105	01-0	45	
16	84	DK sex kroner seddel	1-	HB	
17	84	DK 5 kr 1957 B6578F Svend Nielsen Si128	1(+)		
18	84	DK 10 kr 1973 C8736B Si132	0	30	
19	84	DK 10 kr 1974 D5743B Si132	01	15	
20	84	DK 50 kr 1997 D4972C Torben Nielsen	01-0	50	
21	84	DK 50 kr 1997 D4971A Bodil Nyboe Andersen	0	70	
22	153	DK 100 kr 1941 B Svendsen	1+	200	
23	153	DK10 kr 1945 c Teilmann	1+	150	
24	153	DK10 kr 1947 h Teilmann	1+	120	
25	153	DK10 kr 1948 o Hellerung	1+	225	
26	153	DK 50 kr 1970 A8700J Hoffmeyer brun plet 	0	300	
27	153	DK 10 kr 1972 A3723P	01	110	
28	153	DK 100 kr 1975 A5752H S. Andersen 	0	400	
29	153	DK 100 kr 1990 D8901A R. Mikkelsen	0	125	
		Mønter			
30	41	Slesvig Holsten Hans d. Yngre 2 sk 1621?	1+	280	

		Si4 			
31	41	DK F6 8 sk 1819 IFF	1+	125	
32	41	Sverige 1 øre 1761, ½ sk 1827	1	25	
33	41	Sverige Kroningsmedalje 1976 sølv 24 g 92,5%	0	100	
34	41	Sverige ½ sk 1802, 1809	1	35	
35	41	Sverige 15 stk årgangsmønter	Lot	35	
36	41	DK 2 kr 1953, 1954	1++	25	
37	41	DK 7 forsk. Medaljer	Lot	25	
38	41	DK Hækkerupsæt 2 stk	0	20	
39	102	Brasilien 13 stk mønter 1990'er og frem, Mexico 10 centavos 2012	Lot	HB	
40	153	Ireland Decimal Coins møntsæt 1969-1971	0	HB	
41	153	Island Møntsæt 1973	0	HB	
42	153	Island Møntsæt 1973	0	HB	
43	153	Norge KGL møntsæt 1975 i plastkassette lidt plast knækket af	UNC	150	
44	153	Sverige MyntVerket møntsæt 1983 plastic eng. tekst	UNC	40	
45	153	DK møntsæt 1981	0	16	
46	153	DK møntsæt 1987	0	16	
47	153	DVI 5 bit 1905	1+	45	
48	153	DK 1 \$ Salt P. Brøste	1++	30	
49	153	D Hamborg 1 dreiling 1855	1++	30	
50	153	D Hamborg 1 sechling 1855	1++	50	
51	153	D Hamborg 1 schilling 1855	1(+)	35	
52	153	D Hamborg 1 schilling 1763	1+	40	
53	153	D Østafrika ¼ rupie 1898 	1(+)	225	
54	153	D Østafrika ¼ rupie 1901 	1+	250	
55	153	D Østafrika ¼ rupie 1913J 	01	300	
56	153	D Østafrika ¼ rupie 1914J 	1+	200	
57	153	Finland 1 penni 1894	1++	20	
58	153	Finland 5 pennia 1867	1+	80	
59	153	Finland 5 pennia 1872	1(+)	50	
60	153	Finland 5 pennia 1889	1++	200	
61	153	Finland 50 penni 1967	0	15	
62	153	Finland 1 mark 1921	01	25	
63	153	Finland 5 mark 1946 alubz	1+	50	
64	153	Finland 20 mark 1936	1+	30	

65	153	Sverige 1 sk 1825	1	20
66	153	Sverige 2 sk 1837	1	30
67	153	Sverige 1 øre 1772	1+	75
68	153	Sverige 1 øre 1873 SMB134	1+	30
69	153	Sverige 5 øre 1896	1+	50
70	153	Sverige 10 øre 1859	1	20
71	153	Sverige 25 øre 1859	1	50
72	153	Sverige 50 øre 1875 lang tekst	1	50
73	153	Sverige 50 øre 1877	1	250
74	153	Sverige 50 øre 1899	1	40
75	153	Sverige 1 kr 1888	1	175
76	153	DK Tønder Viehmarkt 3 forsk poletter	1+	50
77	153	Holland 10 Gulden 1877 guld 	0	2600
78	153	Sovjet 10 rubel 1977 guld 	0	3200
79	153	USA 5 \$ 1986 guld 	0	3200
80	153	USA 1/10 ounce 2005 guld 	0	1300
81	84	DK 1 sk 1771 Altona	1	20
82	84	DK 2 sk 1801 HIAB ks H35A	1+	60
83	84	DK 4 sk 1807 MF	1+	65
84	84	DK 16 sk 1856 VS	1(+)	30
85	84	DK Medalje 28 juli 1869 Frederik og Lovisa bryllup sølv ? 3,9 g	1+	30
86	84	DK 1 øre 1897	1	5
87	84	DK 2 øre 1881?	1-	HB
88	84	DK 2 øre 1891	1	HB
89	84	DK 5 øre 1882	1	70
90	84	DK 5 øre 1884	1	50
91	84	DK 5 øre 1891 irret	1	30
92	84	DK 1 kr 1892	1	50
93	84	DK 2 kr 1888 jub	01	100
94	84	DK 2 kr 1892 jub	01	100
95	84	DK 2 kr 1930 jub	01	35
96	84	UK 1 shilling 21 stk 1930-1966, 5 pence 1970	1-1+	25
97	84	UK 2 shilling 1942, 47, 48, 57, 50 pence 1994 jub Normandiet invasion	1-1+	20
98	84	UK 1 pound 6 stk EII 4 forsk våbenskold Ni-Mess	1-1+	10
99	84	UK ½ crown 1893, 1941	1-	45

100	84	UK 8 mønter 1p, 2p, 6p, 20p	Lot	10	
101	84	8 forsk mønter	Lot	HB	
102	143	D 42 stk 1 mark 1956-1985	1-1+	140	
103	143	D Flensborg Kleingeld ersatzmarke 10 pf 1917 zink	1+	20	
104	143	D 1 pf 1868A, 2 pf 1868B, 3 pf 1867B	1-1+	20	
105	39	DK 1 øre 1874 irret	1+	25	
106	39	DK 1 øre 1882 irret	1	20	
107	39	DK 1 øre 1887 irret, 1891 irret	1	20	
108	39	DK 1 øre 1894 irret, 1897 irret	1,1+	10	
109	39	DK 1 øre 2 x 1904 irret, 1907 irret, 2 x 1909 irret	lot	10	
110	39	DK 1 øre 1910, 1921,1926,1927,1930 alle irret	lot	25	
111	39	DK 2 øre 1881 irret	1+	50	
112	39	DK 2 øre 1894, 1899, 1902 alle irret	lot	15	
113	39	DK 2 øre 1920 irret, 1929 irret	1+	15	
114	39	DK 5 øre 1927HCN, 25 øre 1956, 2 kr 1938 alle irret	lot	40	
115	39	DK 10 øre 1874	1	25	
		Sedler			
116	144	DK Skærbæk 25 pf Si79	0	5	
117	144	DK Broager 1 mark Si22	0	5	
118	144	DK Brunde Røde Kro 1 mark Si23	0	10	
119	144	Laos 1000 kip P14B	0	10	
120	144	Iran 20 rials P84	01	15	
121	144	DK 10 kr 1928 Q DOP114 Clemmensen	1+	200	
122	144	DK 10 kr 1937 M DOP124 Hannibal+	1+	150	
123		DK 10 kr 1951 A0512A Ove Jepsen Si110	1	100	
124		Esbjerg Kreditbank 10 øre Si1 	1	220	
125		Esbjerg Kreditbank 25 øre Si20 	1	220	

: se billede på www.nfns.dk

Sedlen havde altså ingen pengemæssig værdi og var udelukkende et forsøg på at tjene penge hos samlere.³⁸

Trods den omfattende svindel med nødpenge, slap Appel øjensynligt for retslige efterspil. En retssag refereret i Flensborg Avis, tyder imidlertid på, at Appel ikke var den eneste i Sønder Brarup, der spekulerede i produktionen af nødpenge. Den 22. maj 1922 blev der ved byretten i Flensborg ført retssag mod hele byrådet og købmand Peter Carstensen, som var under anklage for at have udgivet nødpenge til en værdi på 11.600 mark, uden at have fået den fornødne tilladelse. 13 personer i alt var stillet for retten. På grund af manglende beviser blev byrådet frikendt mens man anså Carstensen som skyldig i at have sat pengene i omløb. Retten ville dog ikke tage stilling til den endelige dom inden, der var blevet afhørt flere vidner.³⁹

Forsættes i næste nummer.

Artiklen har være bragt i "SØNDERJYSKE ÅRBØGER 2020" udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland og skrevet af Klaus Tolstrup Petersen.

Noter bliver vist til sidst ellers kan læses i årbogen.

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 13. december 2022

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris
1		22	20	43	180	64		85	
2		23	18	44		65	1850	86	
3	32	24		45	20	66	2750	87	50
4	20	25	50	46	125	67	50	88	
5	44	26	20	47	40	68	54	89	80
6	30	27		48		69		90	80
7	120	28		49		70	250	91	
8		29	40	50	30	71	250	92	
9	20	30	25	51	35	72	300	93	
10	150	31	40	52	35	73	700	94	
11	295	32	42	53		74		95	110
12	50	33	35	54	200	75	630	96	110
13	20	34	60	55		76	132	97	130
14	20	35		56		77	1500	98	130
15	20	36		57	90	78		99	112
16	24	37		58	80	79	50	100	120
17	22	38		59		80		101	80
18	20	39	25	60		81		102	400
19	20	40	25	61		82	70	103	2150
20	22	41		62		83		104	
21	20	42		63	140	84		105	275
									©

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med auktion **tirsdag den 14. februar 2023 kl. 19.30** i Borgerhuset, Rødekrohallen, Østergade 40c, Rødekro.
